

อุดมลักษณ์ ระพีแสง 2557: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาษาบรรยายการบรรลุธรรม
ในวรรณคดีพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาอรรถกถาธรรมบท (ฉบับภาษาไทย)
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์ประเทือง ทินรัตน์, Ph.D. 734 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวในอรรถกถาธรรมบทผู้วิจัยใช้หลักในการศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิดของเบอร์ลิงเกม (Burlingame) และศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่พระพุทธโฆสะใช้บรรยายการบรรลุธรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและขั้นตอนในการศึกษาวิจัยโดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือพระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ธรรมบท พิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อพุทธศักราช 2525 เป็นข้อมูลหลัก นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลต้นฉบับภาษาบาลี คือ หนังสือ ธรรมปทฎกถา 8 ภาค พร้อมด้วยตำราและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ข้อมูลที่ศึกษาเป็นนิทานธรรมบทที่เถระชาวอินเดียคือพระพุทธโฆสสรจนาไว้ และนักปราชญ์ชาวไทยได้แปลเป็นภาษาไทย มีจำนวนทั้งหมด 302 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการนำเสนอของอรรถกถาธรรมบทมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วยส่วนประกอบ 6 ส่วน คือ คาถาดันเรื่อง การปรารภบุคคลที่กล่าวถึงในเรื่อง การดำเนินเรื่อง คาถาในเรื่อง คำอธิบายคาถา และสรุป มีจำนวน 258 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 85.43 และรูปแบบที่ 2 ประกอบด้วยส่วนประกอบ 8 ส่วน คือ คาถาดันเรื่อง การปรารภบุคคลที่กล่าวถึงในเรื่อง การดำเนินเรื่อง คาถาในเรื่อง คำอธิบายคาถา สรุป เรื่องในอดีตชาติ และบทบาทของตัวละครในอดีตชาติเชื่อมโยงกับตัวละครในปัจจุบัน มีจำนวน 44 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 14.57 ส่วนภาษาที่ใช้ในการบรรยายการบรรลุธรรมนั้นพบที่มีการบรรยาย 2 แบบ การบรรยายแบบแรก ได้แก่ การบรรยายที่บอกการบรรลุธรรมโดยตรง คือกล่าวถึงผู้ที่ได้บรรลุ ระบุคำกริยาที่บรรลุ และระบุขั้นของมรรคผลที่ได้บรรลุอย่างชัดเจน คำกริยามีทั้งอดีตกาล ปัจจุบันกาล และอนาคตกาล การบรรยายแบบที่ 1 มีคำกริยาที่เป็นการบรรยายการบรรลุธรรมโดยตรงทั้งหมดจำนวน 41 คำ การบรรยายแบบที่ 2 เป็นการบรรยายแบบข้อความที่ใช้มีนัยบอกให้รู้ว่าได้บรรลุธรรมแล้ว จำนวน 14 ข้อความ